

III-48-C, 4

② Linschek Cat. 176-3

Bought 7 July 1898 - sub bill
Rec'd in the Aug 16, 1898

Ac no 8.

H' b' 1918, p. 261 (25)

Division of Manuscripts

Mex. 1547 Ac. 8

Opera Arte sola lingua Italiana

Written by him in 1547 — said by Brinton to have been
printed in 1555 which was not correct. The first edition
appeared at Paris in 1875 based upon the MS. and another
at the Bodleian. The last 35 leaves of the Italian
were not printed.

- en esta manera.
- ¶ Cemilhuítica otinechualitzta.
- ¶ Este Romance. dos días veniste antes q̄yo. se haze en esta manera.
- ¶ Omilhuítica omimitzualitzta.
- ¶ Este Romance. vn año vine antes q̄tu. se haze eesta manã.
- ¶ Oyuh yemona micca niuala ȳ tiuala.
- ¶ Este Romãce. dos años vine antes q̄tu. se haze eesta manã.
- ¶ Oxiuh tica tinechualitzta.
- ¶ Este Romãce. v̄dia despues q̄yo veniste tu: se haze eesta manã.
- ¶ Oqn muztla. aualaq̄ ȳ niuala.
- ¶ Este Romance. v̄ndia veniste despues que yo. se haze tambien en esta manera.
- ¶ Muztla tica tinechualitzta.
- ¶ Este Romance. dos días vine ante q̄tu. se haze tambie en esta manera.
- ¶ Oquiuiptla: niuala ȳ tiuala.
- ¶ Este Romance. vn año venistes antes q̄yo. se haze eesta manã.
- ¶ Oquiuh cexiuitl. aualaq̄ ȳ niuala.
- ¶ Este Romãce. v̄ año vine despues q̄tu. se haze eesta manã.
- ¶ Cexiuh tica nimitzualitzta.
- ¶ Este Romãce. diez días vine antes q̄pedro se haze en esta manera.
- ¶ Oyuh yemactli. nacido ȳ acico pedro.
- ¶ Este Romance. vn mes vine antes que pedro. se haze en esta manera.
- ¶ Oyuh cemetica newe yn ewe pedro.

Cap. 8. de las manãs de hablar q̄teni
an los viejos en sus platicas antiguas.

Las siguientes manãs de dezir son me thaphoricas.
por q̄ vna cosa quiere dezir la letra y otra la sen tencia
aun q̄ algunas vayan ala letra glosadas y otras se
puedan aplicar a otro sen tido del que van.

Aqui abro y des cubro el corazon
de parte de dios.

Nican no con tlapoua . in toptli in petlacalli . oalhã
mani oalh chayaui y chalh chiuit / y teuxiuit / in pe
petcacitue tzi yn pu puacituetzi y ane uetzi . caueth
nelhtiz yn ytechpa uite yn ycelhtim . d.

padre . madre . señor . capita . gover

nador q̄son / o estan como arbol de amparo.
Nantli . tatli . xopechti . manauilli . puchust . auueeth
cualli . cauhyo . cauilo . yn itzcalotiac yn mala
cayotiac .

Cuexane . mamalhuac . tlacoa . Hauipana . Hamatzi
yugantzin yn iclatq̄ Hamama . Hanapaloo . ueth
cuithapane . teputze . ueth Hauica . Hauitlatocia
tepachoa . teyãna

chalhchiuit . teuxiuit . uizcatt . q̄talli . alh tepett .
petlatl . ycpalli . Hauilli . tezcatlo uitt . Hepilli . ma
chiut . uctacatt . nez cayust . ce ayacatt . yuitoliubq̄
yololiubq̄ . y acacac . yn xopaleuac . in pepetza .
yn Hilli . yn tlapallj . contlallia . izcaloa . malaca
yoa . yn ic tepachoa .

ynic q̄xopeua yn y pest yn ic palh yn dios ȳ o celust ȳ abag-
tli. yn cuilla pilli ye tepan colini / yuey tetl. yuey qua-
uitt. Aub yn ilhuicatl ye nanatca. aub ȳ Halli olini.

¶ llevo la vida / obiuo cō fatiga faltādo
me lo necesario ando asentado. ¶

¶ Ninocnouica. ninocnotlatocchia yn ic nicqua ȳ nix ȳ
noyollo / ȳ anecini. amottani ȳ nocuchca noneubca.
ȳ teix mulla itecalteth nocō nihiyou uiltia.

¶ Corrise / oreprehende de palabra el
padre / o madre / o el señor.

¶ Haxamania. Hapuzteq̄. Haa toyauia. Hatepexiuya
yn ezti in choquitzli. yn ic teyxamia. yn ic teytonia. ȳ
tena in teta yn Hacaatl in Hatoani. itetic accc. ynixi-
lla yn ytozcatla. oalhuetzi oalh q̄ca.

¶ Tomo con sejo con alguno

¶ Ynteix ynte yollo. nona. nota. nicchiua / ȳ teeco ȳ tetla.
pallouelh nicnegotia nicnottapalotia. nicno chamo-
lotia nicno tapalhcayotia.

¶ No quiero padre ni madre sino ami
plazer tomar la mancha q̄ me paresciere.

¶ Aninayoa. anitayoa. can can v̄ Hamaxalli nexte-
peualli nicnotatia nicnonantia / yn aniq̄ttaz neq̄
ynixtli yollo tli ȳ xayacatl ȳ itzcalli.

¶ Soberuio q̄ no tiene anadie elo q̄ huella
ye es tenido en menos

¶ teixco. teicpac nemi. tetlanipachoa. tetlaniyca.
tepan moquetca. tepan motlalia. canpetlati Hlan
icpalhtitlan teaquia tepopoloani. Momauicolani
miixtililanj yn açana açaypan momafi ȳ atleypā

ititinemí. can ixco icpac quiquixtia yn itleyo yni
mauico. ycan cucuenociubtinemi. can q̄xopeua
ȳtepe yn teicpalh. maciui in atle ypan ytto.

¶ Rebol x̄ q̄stiones por donde sematen
vnos aotros / ose destruygan.

¶ tetcala tenepan tla ȳ ninemi. ȳ teubtli yn tla culli ȳ
nextli nicnomolonah tificinemi ynic nictex piquilh
tia yn cucuc. yn chichic. ynic nictetitinemí. nictēq̄lh
tificinemi. yn uctli ȳ nanacast. ynic aompa nitetla
dialhtia niteixitia. nitentia. nitemitia. ynic ne
nepan qualo ynic nincoctene. ynic nincoquixte yn
ic nine nepilh maxalhtic ynic nitetloc nequalhtia. yn
ic nima quizcoatl nichiq̄molit nimo chiubtinemi.
ynic egtli yollotti nic teitificinemi nictequallhtificinemi
ynic nitequayuin tificinemi.

¶ Destruye el señor / o gober nador la republica
gober nado mal / o esober veciéndose con el señorio

¶ Haconeua. Haacoma. teubtli quiquetra yn aompa
teixtia tetlachialhtia yn hatoani. can tlaxixinia.
can ha moyaua. Haxamanya. Hapuzteq. can haate
yauia. Hapeixitua. can teucanaquia teoquiaga
can Haxoxopeua. Haceremana. can motatlaa monan
Haca. can ixtomaua yaca ynic quiuica yniah.
yn ytepeuh. can ic q̄pinaubtia cauilh q̄xtia yn petlast
yn ycpalli. ycan ixco ycpac q̄mana q̄pupua yn iteuc
yo yn ypilló ynic carasta quauh tla tecalaquia.

¶ Es clauo.

¶ Tepuzco. metapallo. Hallo. cuq̄tl. teyo. quauh yo. az
tayo. metaxicolo. a xixpan. cuitlapa hica ya ynemiya.

¶ Perezoso ocioso . mal criado dezboçado
doqno quiere trabajar.

¶ Hahmauilltia . tapalhcamauilltia . hacaollolola .
mocoqauilltia . motalauilltia . can ic qui quiz . ca
ix totomauatitinemi atlaizneq ayelleayzneq ixi .
miq mami qui . tetch haquauhlamati tchan cat
q yn yuchca yn yneuhca . ¶

¶ La doctrina sancta q sale del coraço ade ser
tenida en mucho yno menos preciada .

¶ Yn toptli in petlacalli amo ytech axiuani amo tatiq
loni . amo analoni . amo ha caauilli yehica ynte
yollohan yn meya yn qca yn qualli ueueyutl atla .

¶ Puso se en el peligro y como loco o des espado
sedio a sus contrarios . / o metiose dono salio
como lamatiposa / en el fuego .

¶ Omotepapalochiuh . aqui hacaotlac yn yelhdiquh
yn yteotcon y aixco ypac hachix can tea omouitec
omototcon can ilhuiz . yn oalhactiuetz yn oncan mo
pipitica yntetl y iuh chava papalutl y can yluiz
tleco calactiuetz .

¶ Persona valiete / oes forçada .

¶ Dquichli . tiacauh . ixtleyo . ixmauico ynic xicoztic
y tenuztic uey miztli . uey Cuethachtli ypan qstoc y
uey quauhli uey o celutl mopopoyauh ticac .

¶ Anda hecho vellaco siguiendo el cami
no delos animales . de safinadosi sentido .

¶ Yemitoria . yemomo ciuya . yemamana . ayamo yqca
yan yn quica . ayamo ycala qyan y calaq ayamo yhuvi
yn qtoca . can qtoca yn macatl yn tochtli yn yhoui

y can macayotoc poliuh toc y atlacaneci can illiuz
 yauh can toch yauh. can macayauh y can xolopifi
 nemi. can ylliuz nemi mapuliui ic xipuliui aneq.
 atlacatl. / omonanacau. omotlapau omobobolti.
 omoqua quauhti yn pilhtonli. ynic oqstac yn toch
 utli camaca utli. can xochiquichpanti ixhlatziui. na
 caz hlatziui.

¶ Rinole / ocorrectole depalabra.

¶ Ytconic. y quaic. y quayolic nicquetta / ixqua itlaqua
 ic nicnenemitia ynic nictoctia yntetl in quauhtl y
 yxopilb yn imolic yn y tetepon ic nic qqteteua.

¶ Parlero chilmoso demala lengua.

¶ ten quappulh. ten hlapalhtic. teten quauhti ten quauh
 xolutl. ten chicotic. yollo chicotic. uel a ompa ixtiloc te
 tiloc. naztiloc xayaca tiloc. ynicah yn icnemi yliuz
 hataquaqua hatacatlath mo cuilhauia yliuz hatatoa.

¶ Esta linpio yaparejado pa dios el
 coraçon del buen xpiano.

¶ Hamauiz mamani. haxcelhtia. haxopa mamani
 ynyxudicalitic yn dios. hatonatinamani. haxochinah
 mani. halbuycolh mamani. hapacamani. haxocax
 camani.

¶ En cubro agora tudelito. po sino te emie
 das. ala otravez lo pagaras todo.

¶ Motronhan. mo quatlan nicpachoa yn ticatl y yuith
 nimitz pantia nimitz teteuhia. can ocruican petla
 titlan icpalhtitlan nimitza quia hallitic quauhtic
 nimitz pexia. can oc nimitz camayneualhtia. yn qua
 uhtatl yn duchi catt. Auh oceppe aulutl nimitz

173
Hlaqualbtiz yn icticyeoꝝ yn vitcaſt ynchidicatl.

¶ hazen selos mayores avna porca
samientos / oentra manera.

¶ Mlocetilia yn nayutt yn tayutt yn ic oncan y totomoliuiz
yn xotlaz yn cueponiz y pilutt yn teucyutt y icoretia
yn gthi yollotti.

¶ Casase aql / opiede / otoma muger.

¶ Quinamicia yn toptli in petlacalli yn aizatli y queta
lli yn imaquechtla yn ytozcatla icomolhpia yn ic qtaq
incomitt in caxtl.

¶ Doi muger a alouno pa q asiēten
ybiban en honra.

¶ tepan niccoa yn cueytl y uipilli. aub tepan niteca
yn to topazthi y malacatl yn te cacatl temac nocon
piloa yn ichcatl yn malacatl yn ic onoz y petlatl y icpalli.

¶ El q nace del claua / ocl bastardo.

¶ Contitlan. metlatitlan. tex atitlan. Hemaic xiq pillco ^{siēdo abos}
yn otlacat in tepuzthi yn metapalli y cacaxthi yn uic ^{es claus}
thi: yn tlataqua yn Hlanamiq. a xixthi cuitlatl qnamiq.

¶ Ponesle senoz denuevo.

¶ Moyollotica yn petlatl in icpalli yn alh tepetl. motote
contia xotla cueponi yn astl yn tepetl.

¶ El pecador suzio y obstinado
es como el puero con el lodo.

¶ Hlaculli. teuhthi qma uilbtia. nextepeualli qmo Hlali
lia qmocuitlauya y cuqtl yn tapalhcattl yn ic mo
qpuloa yn ic motapalh caneloa / yn iuh coy amett mo
cui Hlanexpuloa.

- ¶ Persona doblada q̄nohabla aderechas.
 ¶ Can qui quāuh t̄cala naquia. can d̄quauh q̄xtia yn ylla.
 toll can a ompa yn q̄italh t̄iteua can auic campa mo-
 tentia. a ompa haflatoa / cā d̄quauh neloa.
 ¶ Miro a alguno de malojo. ¶
 ¶ Yxtlapalh nacaz ic n̄t̄t̄t̄ta nix uelb copauic n̄t̄-
 tiuh n̄t̄t̄t̄ta nacaz ne cuilit̄tiuh.
 ¶ Ri je el hijo del señor defunto
 ¶ Oitz molin o monelhuayoti yn yllaquillo yn puchua
 y auicuetl. omotlanti. omozteti. ye tequan cah yema
 uiz cah yemo t̄eyotitica h m̄hiyotitica h.
 ¶ Es humillado y priuado del señorio
 con q̄ seen sober becia.
 ¶ D̄tempixauililoc. otatepeualoc. yn it̄ten / opuzteq̄-
 liloc y waflan ynic aocmoq̄z o auililoc yn petatl yn
 ic palli ynic aocmo mauiztililoz. yn ohma omixqua
 peuh omo teputcalauh. yt̄onflan y quatlan o q̄
 yn tote. ixco ic pac onen que.
 ¶ Ri je bien el señor q̄ puebla bien
 honrra y adorna supueblo.
 ¶ Haatilia. t̄atepetilia. hauecapanilia. t̄apantlana
 t̄ateyotia. t̄amauiztilia yn yauh yn ytepeuh.
 ¶ Destruye el señor / o gobernador
 el pueblo.
 ¶ Tecoq̄matla tequaqualad neloa. t̄t̄lat̄t̄i cuinia.
 t̄acoloa. t̄acatcaua. on t̄lachayaua in petlapa.
 ynic palhpa. ic d̄catcaua in ic q̄coloa in alh tepetl.
 ynic q̄tolotla in ic t̄eyofia ynic q̄xt̄laca q̄tentlaca.

¶ Kinō al Inocente por cortegir / o a fētac
al culpado presente.

¶ tetch ni haca leua : tetch ni haulteuitia . tetch ni ha
dhaloa nifexa la tepoa . aub tetch ni hatacoa infexix
yn tecuiff.

¶ En mi mano esta ser buenio / o ser malo.

¶ Can nomac cab . yn nix inoyollo yn ic ninoua taz anoa
in ic nino ueponalhtiz yn ic nino xotlaltiz nino ue
ponalhtiz yn ic niceliz nifemoliniz.

¶ Tēg paciencia elo aduerso yēlas Rēphēsio nes

¶ Ni Hayolloteuya / can nicpetta calhtema ca nictoptema
ytetl in quauitl in caa qualli . can nicchalh chihmati
nicteuxiubmati . yn quexqch nopā yauh ynopan qca
yā ompa itztiuh / in a ompa . itz . i . can nic hta comati .
nicpacayhiyocia .

¶ Doi pena yttabaso ymal ex a todos.

¶ Nitteyolh quixtia . niteichiloa . nitelelaxitia teitic nic
tepeua nicaquia in hlexuchti in hlequauitl in ic
niteelafia in ic nitepatemichia yn ic nitteyolh tone
ua : yn ic nittemociuya yn ic nitteqpa choa nitte
yolh cooa .

¶ La yolia de dios es reuerencia da donde
esta todo el bien y se oye la cōsolaciō del aīa .

¶ Haalaua . Hapetzauui . Haxolaua . yn ychan tino
in dios in oncan cen qz toc . tepeubtoc . ce celiubtoc
mixqch in qualli in teyollo qmati yn teyollo caxiti
in cho qz in hlaucullo mamote quauhqxti . tequa
Hamahti . y can ompa cuiua in paqliztli y cemelli
y teyollali yn tecuiff tono .

¶ Rezillolo. enojo so desabrido esus palabras

¶ Cenca poconi. pupucoca. tenecati. mamacoa Hatale-
lica motitica. tenquauh xolult teten quauh ti qlella.
xilhti: quauh Hatoilli / y ayey aman q yn ylla tolh / can
yuh q in Hettl tetch qpachoa

¶ Ladrō q todo lo apanā. y Roba

¶ Matlauehiloc. ma ueciuh qui. ma uecuenotl / may-
ciuh q yliuiz Hacuicuiuetzi y amo matlacast y
hicica ix totomaua yollo patlachtic.

¶ Rinēn. / omatanse / omuerdese como perros.

¶ Monanall tca toque. mo quaquatitoque. mo Hata-
cuittalh uitoq meelhtcin toq moox Hapalix toque.

¶ El señōr. / o gobernadōr / o psona
temida. ¶ o Reverenciada.

¶ Mauiztitoc yn petlatl in icpalli yn oncan neuiuix-
toc yntoaztli yn Haxapuchtl in coloyotoc ynto-
yotoc. taiticazcotoc.

¶ forma / o ymagina mētiraz.

¶ Can qyoyocoya in Hatoilli. can qci qui can iztlactli
ten qualactli Haelli qmāuistia qmoteqtia.

¶ Espantosa cosa: temerosa / omara

villosa acuelcio.

¶ tequaceceputz. teuecuedauh. teigau. temamaub-
ti. tequacece no in tepan o mochiuh Hayoalli xomolli
calhtechtli Hanaualli .l. Hanaualt in tetoctiloc.
/ ouy etic tepan oquiz.

¶ Acusar / o dar qxa de otro /

/ o a fientarle del ate dealo.

¶ Nontemayau in Hlexo quauhco. in Hcomalhtco y Hte /